

Stáž ve Vrtuli, Pacificu, Jedna Trojce a Jižním Pólu – Praha, Česká Republika

Únor 2020

Zprávu vypracovali terénní pracovníci a pracovnice s mládeží organizace Zavod Bob: Amar Toplič, Anja Manja Segulin, Katja Rakovec, Nežka Agnes Vodeb, Matjaž Vodeb

ČESKÁ ASOCIACE STREETWORK - ČAS – POPIS ORGANIZACE, CÍLOVÍ UŽIVATELÉ SLUŽEB A PODMÍNKY:

Česká asociace streetwork (ČAS) je národní zastřešující organizací pro terénní sociální práci s dětmi a mládeží a dalšími cílovými skupinami. Sdružuje programy a organizace, které provádějí sociální práci s uživateli služeb v různých částech České republiky (děti a mládež na veřejných prostranstvích, mládežnických klubech, mobilních zařízeních atd.) Česká asociace streetwork poskytuje služby v oblastech vzdělávání, poradenství, boje proti sociálním problémům a zabývá se mezinárodní spoluprací. ČAS propojuje 90 organizací a programů různých velikostí.

Restart Shop je projekt, který ČAS založila v roce 2014. Zaměřuje se na mladé lidi ze socio-ekonomicky znevýhodněného prostředí, kteří si nemohou najít práci. Nabízí mladým lidem dočasnou "formu zaměstnání zaměřenou na reintegraci" (na půl roku s možností prodloužení). Případné finanční přebytky jsou směřovány do nízkoprahových klubů pro děti a mládež. ČAS je financována z velké míry z fondů soudružnosti (prostřednictvím národní agentury) z programů Erasmus+, soukromých darů (např. Velux) a členských poplatků.

Vzhledem k informacím, které jsme dostali, jsme došli k závěru, že účast státních a místních aktérů na financování a jiných formách podpory je extrémně slabá, což může následně ovlivnit kvalitu a potenciální rozsah služeb.

NAŠE SETKÁNÍ S ČESKOU ASOCIACÍ STREETWORK:

ČAS jsme navštívili na začátku i na konci naší studijní cesty.

Při naší první návštěvě v sídle organizace jsme se setkali s naší hostitelkou (Karolínou Panuškovou) a hovořili o plánu na týden a našich povinnostech předložení zprávy. Vzhledem k tomu, že organizaci již známe z předchozí spolupráce a členka naší skupiny, Anja Manja, strávila v Praze rok jako studentka na výměnném pobytu, jsme již znali logistické podrobnosti. Naše

setkání bylo krátké (trvalo jednu hodinu), protože jsme již ve 14 hodin měli navštívit první organizaci (Vrtule).

Poslední den naší studijní cesty jsme se sešli a diskutovali o průběhu naší návštěvy s naší hostitelskou organizací. Diskutovali jsme o dalších krocích v našem projektu, protože v září 2020 budeme hostitelskou organizací pro český tým ve Slovinsku.

Karolína nás vyzývala, abychom byli v našem hodnocení kritičtí a označili postupy, které by podle nás mohly (s lepším financováním atd.) nabídnout mladým lidem ještě lepší podporu při vstupu do dospělosti a aktivního občanství.

Naše dojmy z organizace ČAS jsou především pozitivní, ve Slovinsku taková národní asociace chybí. Uznáváme význam zastřešující organizace, zejména pokud jde o možnosti, které nabízí centralizovaný přenos znalostí a zkušeností, možnosti vytváření sítí pro sociální pracovníky a výměny dobré praxe.

Chceme upozornit na potenciál silné organizace jako je ČAS, který lze uplatnit v demokratickém sociálním systému s podporou národních a místních komunit. V první řadě chceme zdůraznit význam shromažďování údajů, například pro pochopení dopadů služeb na cílovou skupinu, porovnání specifík místních komunit atd. Dalším potencionálním přínosem je organizování školení, s přihlédnutím ke členství ČAS v několika mezinárodních sítích a nashromážděné zkušenosti mnoha zkušených terénních sociálních pracovníků, což představuje vynikající možnost přenosu znalostí. S takovými zdroji bychom mohli eliminovat značné rozdíly v našich přístupech a rychleji a efektivněji přenášet dobrou praxi a zkušenosti do jiných prostředí.

NAŠE SETKÁNÍ S RESTART SHOPEM:

Poslední den naší studijní cesty jsme se dozvěděli o Restart Shopu, možnosti pomoci lidem z ohrožených sociálních skupin získat jejich první pracovní zkušenost. Určitě oceňujeme takovýto model sociální služby, ale během prezentace jsme si uvědomili, že její systematická podpora je zcela zanedbatelná. Na jedné straně místní komunita neposkytuje bezplatné prostory (což považujeme za minimální základní příspěvek místní komunity); na druhé straně stát (v tomto případě Ministerstvo práce a sociálních věcí) neposkytuje finanční podporu pro zaměstnávání „ohrožených uživatelů služeb“.

Během prezentace jsme si uvědomili další důležitou roli, kterou ČAS hraje, a to zejména při začleňování ohrožených skupin do společenského života, i její důležitost při poskytování

finančních prostředků. Dary společnosti Velux umožnily mnoho služeb v různých oblastech s alespoň minimálními prostředky na jejich provoz.

POZNÁMKA:

V celém textu se odkazujeme na účastníky aktivit sociální a terénní sociální práce, tj. na mladé lidi, s nimiž se pracovníci setkávají během své práce v terénu (ČAS je nazývá "klienti"), jako na uživatele služeb.

VRTULE

První tři dny naší návštěvy jsme strávili v Nízkoprahovém klubu Vrtule, který funguje v rámci Salesiánského střediska mládeže.¹ Toto Salesiánské středisko mládeže poskytuje různé služby pro děti, mládež, dospívající, rodiny atd. Kromě samotného Nízkoprahového klubu Vrtule se ve velké budově nachází středisko mládeže, centrum pro rodinu, několik přednáškových místností, kaple, byt pro kněze, sál, hřiště, lezecká stěna, rampy pro koloběžky a skateboardy a další. Všechny služby jsou založeny na vzdělávacím systému a ve všech prostorech, s výjimkou Nízkoprahového klubu Vrtule jsou katolické symboly (například kříže, ikonografie, biblické citáty).

Vchod do Vrtule je samostatný, oddělený od ostatních služeb a vede přímo ven na ulici. Šli jsme po schodech dolů do příjemného polosuterénu s malým pódiem, několika pohovkami a sedacími vaky, překvapivým počtem stolků na stolní fotbal a barem, kde jsme dostali kávu. Atmosféra byla velmi domácká a uklidňující. Posadili jsme se na pohovky s dalšími dvěma sociálními pracovníky a začali jsme s prezentací. Samotná prezentace byla interaktivní, vyměňovali jsme si informace, porovnávali kontext naší práce, naše cílové skupiny i naše přístupy. Následující tři dny jsme strávili se sociálními pracovníky Vrtule. Seznámili jsme se s organizační strukturou i konkrétními pracovními postupy, prací v terénu a spoluprací se školami. Před popisem konkrétních postupů zdůrazníme nejdůležitější postřehy z úvodní prezentace, o kterých si myslíme, že napomohou čtenáři porozumět našim poznatkům.

Klub Vrtule provozuje **nízkoprahové programy**. Nízký práh znamená, že uživatelé služeb mají snadný přístup ke službám a je založen na čtyřech hlavních zásadách:

¹ Více informací na <https://www.strediskokobylyisy.cz/klub-vrtule>.

1. Anonymita znamená, že nepotřebují shromažďovat osobní údaje uživatelů služeb; například pro vedení záznamů jsou dostatečné přezdívky. Naproti tomu Salesiánské středisko mládeže uchovává osobní údaje všech uživatelů služeb, včetně jejich fotografií, informací o bydlišti, informací o rodičích atd. My děláme něco mezi tím. Financující subjekty vyžadují, abychom hlásili věkovou strukturu našich účastníků, a ti musejí podpisovat seznam účastníků - ale místo křestních jmen a příjmení mohou používat přezdívky.
2. Dostupnost znamená snadný a neomezený přístup do klubu. Každý jednotlivec se může rozhodnout, kdy se bude účastnit různých činností a jak dlouho v klubu zůstane; mohou zůstat pět minut nebo po celou dobu, kdy je klub otevřený. Rovněž nemusí předem plánovat nebo oznamovat svoji účast.
3. Jednou ze zásad nízkoprahových programů je také bezplatná služba. I zde jsme zaznamenali odlišný přístup ve středisku mládeže, které vybírá roční poplatek – nízký, ale přesto – za přístup k různým materiálům a pomůckám, jako jsou stolní hry, koloběžky a kolečkové brusle.
4. Dobrovolná účast znamená, že uživatelům služeb není doporučováno využívat službu, ale o využívání služby se rozhodují dobrovolně a samostatně.

Služby nabízené Nízkoprahovým klubem Vrtule jsou považovány za sociální služby a financuje je hlavně Ministerstvo práce a sociálních věcí. Služby jsou dále financovány Hlavním městem Prahou a soukromými dárci, ačkoliv Hlavní město Praha na začátku roku 2020 zkrátilo rozpočet o 3/4. Programy financované Ministerstvem práce a sociálních věcí musí být nízkoprahové. Tento požadavek se ale naopak netýká střediska mládeže, které je financováno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, které je „vysokoprahové“, vyžaduje shromažďování více osobních údajů účastníků atd. Toto rozdělení služeb je zajímavé ve srovnání se situací ve Slovinsku, kde je to poněkud obráceně. Programy financované slovinským Ministerstvem školství jsou obvykle založeny na dobrovolné účasti a nevyžadují shromažďování informací nebo podávání zpráv o účastnících. Sociální programy na druhé straně vyžadují rozsáhlé podávání zpráv o účastnících, často jsou zpracovávány předem a účastníci na služby odkazují jiné instituce, například sociální centra; proto nejsou založeny na dobrovolné účasti.

Ve Vrtuli pracuje pět sociálních pracovníků, z nichž čtyři jsou zaměstnání na plný úvazek a jeden na částečný úvazek. Tento pětičlenný tým se pracuje na programu klubu a v terénu; do této terénní sociální práce patří práce v mobilních jednotkách popsaných níže (Vrtulka a Heliport), tak i kontaktní práce (obchůzky v okolí, navazování a udržování kontaktů, podporování účasti v

různých činnostech, atd.). Jeden člen týmu působí jako vedoucí/manažer, koordinuje různé činnosti a poskytuje administrativní podporu. Někteří členové týmu jsou “zakotveni” v klubu mládeže, zatímco jiní pracují většinou na ulici.

Je to velký rozdíl ve srovnání s praxí, kterou známe ve Slovinsku, kde tyto služby jsou obvykle vedené projektově, jsou roztržštěné a nepropojené. Vrtule nabízí trvalé služby pod vedením jednoho týmu s pravidelnými schůzkami a supervizemi. Služby, které nabízejí, jsou soudržnější a jednotnější z hlediska činností a jednání s uživateli služeb.

V roce 2019 zapojili 111 uživatelů služeb, přibližně polovinu prostřednictvím klubů mládeže a polovinu prostřednictvím terénní sociální práce. Někteří účastníci využívají obě formy svých služeb, které jsme viděli v praxi. Služby uživatelé služeb využívají na základě ústní dohody a smlouvy vyžadované zákonem, která stanoví práva uživatelů služeb a rovněž i to, co lze od sociálních pracovníků očekávat. To možná představuje další důležitý rozdíl od slovinské praxe, kdy střediska mládeže hlavně sledují účast na jednotlivých činnostech, což má za následek výrazně vyšší čísla (tj. účastník na jedné krátké činnosti se započítává jako uživatel služeb). Množství času stráveného s každým uživatelem služeb významně hovoří o kontinuitě a komplexním přístupu týmu Vrtule: v roce 2019 strávili více než 3 000 hodin přímým kontaktem s mladými lidmi, což znamená téměř 30 hodin s každým jednotlivcem.

Klub je otevřen uživatelům služeb čtyři dny v týdnu odpoledne, od pondělí do čtvrtka, přičemž pátek je jejich “kancelářským dnem”. Provozní doba je věnována budování společenských vztahů, hraní stolního fotbalu, posezením a strukturovaným rozhovorům (například na téma měsíce) a individuálnímu poradenství (k tomuto účelu mají místnost, kde si mladý uživatel služeb může pohovořit se sociálním pracovníkem v soukromí). V následujících částech popisujeme Vrtulku a Heliport a část našeho programu, která se více týkala terénní sociální práce a spolupráce se školami.

VRTULKA

První den naší návštěvy Nízkoprahového klubu Vrtule nás sociální pracovníci pozvali, abychom se společně zabývali terénní sociální prací. Společně s dalšími dvěma sociálními pracovníky jsme se vydali na nejbližší autobusovou zastávku, jeli tři zastávky a vystoupili ve čtvrti s velkými paneláky. Tato obytná čtvrť je jednou z nejhustěji obydlených v Praze a nachází se zde taky nejdelší bytový dům. Nízkoprahový klub Vrtule tady má malou pobočku, která se jmenuje Vrtulka. Vrtulka je stará cirkusová maringotka přeměněná na místo scházení mládeže, nacházející se u

malého hřiště obklopeného paneláky v bezprostřední blízkosti autobusové zastávky. Vývěska na maringotce oznamuje, že Vrtulka je otevřená dvakrát týdně po dobu čtyř hodin.

Jeden ze sociálních pracovníků se sám vydal na okružní cestu v okolí, zatímco druhý čekal na účastníky v tomto malém mobilním zázemí. Vrtulka je vybavena skládacími židlemi, pohovkou, stolním fotbalem a jednou nebo dvěma stolními hrami. Sociální pracovníci si s sebou do maringotky také berou své vlastní materiály. Na stěnách visí informační plakáty o bezdomovectví – tématu měsíce ve Vrtuli, Vrtulce a Heliportu (další malé středisko na školním hřišti). Nejlepší bylo – i když to může být subjektivní, protože naše cesta se konala v zimě – malé plynové topení, které vytápělo celý prostor. Heliport je malý a příjemný a mladí lidé se tam rádi scházejí. Den naší návštěvy nebyl výjimkou. Sociální práce je založená především na rozhovorech a diskuzích s mladými. Představili jsme některé z našich vlastních činností, které nás navzdory jazykové bariéře sblížily.

Po skončení otevírací doby, když se Vrtulka zavřela, byli mladí lidé pozváni do klubu mládeže a někteří z nich přišli.

Praxe klubu Vrtule dělat terénní sociální práci z terénního zázemí – tj. Vrtulky - na nás zapůsobila a myslíme si, že je přenositelná do našeho vlastního prostředí. V samotné Vrtulce není nejnovější vybavení, ale je teplá, prostředí je příjemné a uvolněné a chápeme, proč se tam mladým lidem líbí. Také si myslíme, že představuje vynikající příležitost zabývat se s mladými lidmi určitými tématy, zejména pokud v okolí není pro mládež nic podobného.

HELIPORT

Druhý den naší návštěvy ve Vrtuli jsme se zúčastnili otevření druhého terénního zázemí, Heliportu – malého mobilního dřevěného domku postaveného v areálu základní školy. Samotná škola je vzdálena asi 10–15 minut chůze od Nízkoprahového klubu Vrtule a je proto vhodná jako druhé terénní zázemí. V malém dřevěném domku je pohovka, židle a stůl, vnitřními dveřmi je prostor rozdělen na dvě části, což umožňuje i individuální práci. Zřízení Heliportu tým Vrtule považuje za velký úspěch, protože mít zázemí terénní sociální práce v areálu školy není v České republice běžnou praxí. Tento úspěch připisují vytrvalé spolupráci svého ředitele (síťování) a jeho dobrým kontaktům se školou a příslušnými úředníky městské části. Ředitel nám řekl, že měli velké štěstí, protože se setkali s oceněním své práce a s pochopením významu terénní práce s mládeží obecně. Cílem Heliportu je poskytovat zázemí, kde se mohou setkávat sociální pracovníci a mladí lidé i v chladnějším počasí nebo když potřebují místo pro soukromější konverzaci.

Tým Vrtule doufá, že toto nové zázemí posílí jejich kontaktní práci zvýšením jejich dosahu mezi mládeží ve škole. Stejně jako Vrtulka bude mít mobilní domek vlastní otevírací dobu, pravděpodobně dvakrát týdně. Mladí lidé budou poté zváni do Nízkoprahového klubu Vrtule. Je významné, že otevření Heliportu se také zúčastnila dívka, se kterou jsme se den předtím setkali

ve Vrtulce, a po rozhovoru se sociálním pracovníkem s námi odešla zpět do Nízkoprahového klubu Vrtule. Setkávání se s mladými lidmi v terénu a společný návrat do klubu je něčím, co ve Slovinsku zatím ještě neděláme, ale zdá se, že je to dobrou praxí. Jejich zvyk pracovat v terénu ve dvojici, zatímco jiná dvojice zůstává v klubu, funguje velmi dobře. Stejně jako v klubu se zdálo, že sociálním pracovníkům se v terénu podařilo vytvořit konstruktivní vztahy s mnoha mladými lidmi. Otevření Heliportu se zúčastnili převážně pravidelní účastníci, někteří novináři, zástupci škol a celý tým Vrtule, který přinesl občerstvení a teplý čaj, stůl na stolní fotbal a gril, i když na grilování bylo díky větru příliš chladno. Asi po hodině jsme se rozhodli zahrát si s mládeží a sociálními pracovníky stolní fotbal, ale zápas jsme díky sněhové vánici nedokončili. Prochladlí a mokří jsme se schovali v Heliportu a asi hodinu jsme si povídali.

Zřízení Heliportu je praxí, kterou je možné potenciálně provést i ve slovinském kontextu, zejména s ohledem na skutečnost, že pracujeme v oblastech s vážným nedostatkem infrastruktury a volnočasových činností pro mladé lidi. V tomto smyslu to může být alternativou ke středisku mládeže. Je to také finančně dostupné (10 000 Eur) a pro mobilní dům se nevyžadují různá stavební ani jiná povolení.

PACIFIC

Čtvrtý den naší návštěvy jsme se rozdělili do tří menších skupin a navštívili tři různé organizace. Jednou z nich byl nízkoprahový klub Pacific v Praze 14. Čtvrť se nachází v blízkosti stanice metra Rajská zahrada, která byla postavena v rámci prodloužení trasy metra B v roce 1998, takže má dobré spojení se zbytkem města. Na první pohled dominují výhledu paneláky postavené v 70. a 80. letech, s malým počtem obchodů, a ničím jiným z hlediska infrastruktury. Bydlení je tady relativně finančně dostupné.

Po příjezdu sociální pracovníci vysvětlili, že ve čtvrti žije poměrně sociálně znevýhodněná populace, s dost vysokým počtem přistěhovalců a Romů, což se odráží na průměrném složení návštěvníků jejich klubu. Klub vznikl jako nízkoprahový a proto je určen lidem, kteří jsou sociálně ohroženi, pocházejí z nefunkčních rodin, projevují se u nich nebo se u nich rozvíjí rizikové chování, a proto mají malou příležitost kvalitně trávit volný čas. Cílová skupina - uživatelé služeb jsou ve věku 6 až 18 let. Bylo nám řečeno, že horní věková hranice byla stanovena na 20 let, ale zjistili, že takový věkový rozdíl mezi jejich uživateli služeb je příliš velký, což také vedlo k příliš rozdílným potřebám, a tak horní věkovou hranici snížili na 18 let.

Navzdory skutečnosti, že se starají o ohroženější populaci, jejich propagační letáky a plakáty zobrazují dobře zvolené otázky, které povzbuzují lidi k návštěvě klubu, například: Chceš si popovídat a nemáš s kým? Nudíš se a chtěl bys něco zažít? Hledáš prostor pro své nápady a názory? Potřebuješ poradit nebo podpořit v jednání s rodiči, školou, lékaři? Kromě požadavků nízkoprahových programů se řídí zásadami respektu, důstojnosti, individuálního přístupu a nezávislosti sociálních pracovníků.

Samotný klub se nachází v budově komunitního centra Motýlek, které se věnuje dětem se zdravotními problémy a provozuje také sociálně aktivizační služby. Budova se nachází v samotném centru čtvrti, v bezprostřední blízkosti místní základní školy. Názvy služeb objasňují, že se jedná o místo pro sociálně znevýhodněné. Těžko říci, zdali je tak budova stigmatizována. Infrastruktura je poměrně moderní a budova má vlastní malé nádvoří a hřiště. Interiéry klubu Pacific nejsou příliš prostorné, ale je možné využívat větší prostor pro skupinové činnosti, bezbariérové koupelny, halu, kancelář, která rovněž slouží jako místnost pro individuální konzultace s uživateli služeb. Na chodbě jsou uzamykatelné skříňky, kam si uživatelé služeb mohou ukládat svoje oblečení a osobní věci, když jsou v klubu. Všimli jsme si, že uzamykatelné skříňky byly ve všech organizacích, které jsme navštívili - ve Slovinsku se ale nevyužívají.

Samotný klub Pacific byl v den naší návštěvy zavřený, protože tým se zabýval terénní prací v nedaleké škole, což nás také zajímalo. Spolupráce se školou je relativní novinkou, něco málo přes rok, což se ukázalo, když jsme čekali asi 10 minut, než někdo přišel a otevřel nám dveře. Mezitím kolem nás prošlo lhostejně několik zaměstnanců školy, kteří se nezajímali o to, proč tam čekáme. A to navzdory skutečnosti, že sociální pracovníci z klubu Pacific navštěvují školu pravidelně, každý čtvrtek ve stejnou hodinu. Naši hostitelé si byli vědomi, že přístup školy k nim je nevhodný, a čekání bylo pro ně viditelně nepříjemné, i kvůli naší návštěvě. Do školy jsme dorazili kolem poledne, během vyučování, takže jsme měli čas připravit se na delší přestávku. Navzdory špatnému prvnímu dojmu na nás zapůsobilo, že se jim ve škole podařilo získat místnost, která je věnována výhradně individuální práci s uživateli služeb, kteří navštěvují tuto školu. Místnost je světlá a příjemná, vybavená houpacími sítěmi, didaktickým materiálem a kreativními pomůckami. Účelem je sloužit jako místo pro soukromé individuální konverzace s uživateli služeb, vždy z iniciativy uživatelů. Mluvili jsme o mnoha obtížích a jednáních, kterými klub prošel, aby ve škole získal vyhrazenou místnost. Shodli jsme se, že to vždy vyžaduje individuální dohodu se zástupci školy i pochopení této práce ze strany školy. Je to podobná situace jako při nastavování spolupráce mezi terénními pracovníky s mládeží a školami ve Slovinsku. Taková spolupráce je téměř výlučně založena na vzájemném pochopení zúčastněných stran i připravenosti zástupců školy pracovat s externími poskytovateli služeb. Jinými slovy, ještě to zdaleka není systémově nastaveno.

Před přestávkou sociální pracovníci umístili do haly malé sedací vaky a vylepili plakát s informacemi o Pacifiku. My dva jsme si během přestávky drželi odstup, abychom svojí přítomností nepříznivě nezaskočili blízké děti a mládež. Studenti sami přicházeli a na začátku přestávky už vytvořili skupinku. Zdálo se, že znají oba sociální pracovníky, dokonce i podle jména, a že si s většinou studentů již vybudovali vztah. Navzdory úspěšnému výsledku jsme si nemohli nevšimnout trochu zvláštního uspořádání schůzky, kdy sedací vaky sociálních pracovníků se zdály být mnohem větší než ty pro uživatele služeb a byly umístěny uprostřed, s ostatními vaky kolem. Toto uspořádání zdůraznilo hierarchii a nerovnováhu moci, čehož bychom se jako pracovníci s mládeží měli maximálně snažit vyvarovat. Nicméně během příští přestávky přišla další skupina dětí a využila všechna dostupná místa k sezení, a brzy jeden ze studentů požádal o individuální rozhovor se sociálním pracovníkem uvnitř místnosti. Zatímco se bavili, druhý sociální pracovník pokračoval v práci se skupinou venku. Také se mu podařilo poslat za námi tři studenty. Byly to děti přistěhovalců, které mluvily anglicky s mnohem větší sebejistotou než jejich spolužáci, a tak jsme měli šanci si nimi promluvit přímo. Uživatelé služeb zůstali s námi i sociální pracovníky až do konce přestávky a pak museli odejít. Poté sociální pracovníci vyplnili

zprávy, kde uvedli, s kým byli ten den v kontaktu, o čem mluvili a také své profesionální pozorování. Vysvětlili, že to byl dobrý příklad přístupu kontaktní práce, kdy navazují kontakty a budují vztah s ohroženou cílovou skupinou ve škole a pak mladé lidi zvou, aby navštívili klub Pacifik.

Postupy, které jsme pozorovali, znamenají vylepšení praxe pracovníků s mládeží během školních přestávek, kterou známe z Nizozemska, protože mají přístup do svého vlastního prostoru ve škole. Tento model je pro nás zajímavý a potenciálně přenositelný do míst, kde děláme terénní práci ve školách a jejich okolí, ačkoliv se domníváme, že by bylo lépe ho zrealizovat jako kontaktní přístup, tj. kdyby zázemí, v našem případě klub mládeže, bylo blízko školy. Podobný proces jsme zahájili minulý rok, i když méně zaměřený na cílovou skupinu ohrožených či znevýhodněných dětí ; navštívili jsme střední školu, kde také doufáme, že získáme místnost, která by mohla fungovat jako částečně autonomní prostor, kde studenti budou schopni určovat, co se bude dít a jaké činnosti se budou odehrávat.

Poslední den naší návštěvy jsme znovu navštívili Pacific, kde jsme se během otevírací doby potkali s dětmi a mládeží. Společně jsme zdobili sušenky a tři nejlepší odměnili symbolickými dárky. Některé uživatele služeb jsme znali z individuálních schůzek sociálních pracovníků konaných po terénní práci ve škole, což nám trochu usnadnilo interakci, protože jsme již věděli některé informace, i když naši komunikaci stále komplikovala jazyková bariéra.

Klub Jedna Trojka

Jedna Trojka je nízkoprahový klub v Praze 13 a je organizační jednotkou Proxima Sociale. Jeho hlavní cílovou skupinou jsou mladí lidé ve věku 11 až 19 let, kteří žijí na Praze 13. Jedna Trojka zaměstnává dva sociální pracovníky a jednoho pedagogického pracovníka. Pracují přímo s uživateli služeb, s administrativní podporou z centrály Proxima Sociale. Úzce spolupracují s Prahou 13, i když finanční prostředky na jejich služby převážně poskytuje Ministerstvo práce a sociálních věcí. Kromě toho má Jedna Trojka dobré pracovní vztahy s několika školami, nákupními centry a knihovnami na Praze 13.

Věnovali se nám dva sociální pracovníci. Během naší návštěvy jsme měli příležitost poznat ulice a další veřejné prostory Prahy 13. Také jsme se seznámili s tím, jak funguje klub. Několikrát za týden se tým klubu Jedna Trojka věnuje dvě hodiny kontaktní práci v místní knihovně a pět hodin terénní sociální práci. Samotný klub je otevřen čtyřikrát týdně po dobu pěti hodin a jednou týdně výhradně pro individuální poradenství. Rovněž pořádá vzdělávací workshopy na školách a také nabízí krizovou pomoc s krátkodobým ubytováním, i když tyto programy jsme neměli příležitost vidět. Na začátku naší návštěvy jsme chvíli hovořili o našich rolích a očekávání, což bylo později velmi užitečné.

Během první části naší návštěvy jsme se sociálním pracovníkem šli prozkoumat okolí. V Praze 13 mnozí mladí lidé tráví svůj čas venku na ulicích, v parcích a v nákupních střediscích. Sociální pracovníci proto několikrát týdně docházejí do těchto míst, kde tráví až pět hodin denně. Terénní sociální pracovník, kterého jsme doprovázeli, neměl uniformu ani žádné vzdělávací materiály. V okolí jsou velká paneláková sídliště, dle slov sociálního pracovníka obydlená rodinami ze střední třídy. Většina těchto rodin jsou přistěhovalci, většinou z Ruska a Ukrajiny. Během naší obchůzky nám terénní sociální pracovník řekl o případu, kdy obyvatele obtěžoval hluk a hudba, protože se mladí lidé scházeli na veřejném prostranství. Rada městské části na to reagovala tak, že odstranila lavičky, což bylo špatné rozhodnutí. Proto terénní sociální pracovníci často působí jako mediátoři pro komunikaci mezi radou a mládeží, což je chvályhodné.

Také jsme se připojili k sociálnímu pracovníkovi ve veřejné knihovně, která je umístěna uvnitř nákupního střediska a kde tým klubu Jedna Trojka několik dní v týdnu dělá kontaktní práci. Sociální pracovník připravil pro kontaktní práci informační materiály a několik stolních her. V knihovně na nás již čekala skupina dívek. Sociální pracovník se během rozhovorů a hraní stolních her zabýval několika tématy. Nicméně jsme si všimli, že některá témata jsou považována za tabu. Například při hraní hry Život, kdy se hraje s několika barevnými kartami o různých životních situacích a otázkách, sociální pracovník ze stolu odstranil karty s tématem o sexu. Myslíme si, že to není dobrá praxe, protože se tak vysílá zpráva, že hovořit o sexuálním životě není normální. A

takto sociální pracovníci ani nemají možnost vzdělávat v situacích, kdy námět vyvolává smíšené reakce.

Po dokončení kontaktní práce jsme se vrátili do klubu Jedna Trojka. Mládež z knihovny přišla krátce po nás. Podle nás je skvělé, že sociálním pracovníkům z klubu Jedna Trojka se podařilo motivovat a inspirovat mládež, aby z knihovny přišla i do klubu.

JIŽNÍ POL

Klub Jižní pól je klub pro mládež, rovněž organizační jednotka Proxima Sociale. Proxima Sociale je jednou z největších organizací v oblasti sociální práce s mladými lidmi v Praze. Byla založena v roce 1993 s posláním zlepšovat kvalitu života obyvatel a umožňovat jim překonávat různé životní výzvy. Jižní pól se nachází v jižní části Prahy, ve čtvrti s velkou panelákovou výstavbou. Samotná čtvrť nemá špatnou pověst, naopak sociální pracovníci ji popisují jako čtvrť, kde žije střední třída. Když jsme metrem dojeli na poslední zastávku, počkali jsme na městský autobus a jeli další tři zastávky. Navigace na telefonu nás vedla přes malý park k velkému staršímu komplexu, který se nachází u hlavní silnice, ale přesto je obklopen zástavbou. Pak jsme zavolali sociální pracovníci Evu, která nás po telefonu navigovala kolem místního obchodu a nahoru po schodech do komplexu. Potkali jsme čtyři mladé sociální pracovníky, dvě dívky a dva chlapce, kteří se s námi srdečně přivítali. Po schodech jsme vyšli do nejvyššího patra a najednou jsme vstoupili do úplně jiné atmosféry. Nejvyšší patro je venkovní a funguje jako druh terasy, téměř nevnímáte ruch města, jakmile tam vstoupíte. Prošli jsme kolem zdí s graffiti a ocitli jsme se u vchodu do klubu mládeže, do kterého jsme zvědavě vstoupili. Uvnitř můžete podle graffiti na

stěnách poznat, že se jedná o prostor pro mladé. Usadili jsme se na velkou pohovku a sociální pracovníci nám povídali o Proxima Sociale.

Dozvěděli jsme se, že pracují v různých oblastech sociální práce a poskytují sociální služby, jako například pobytový program pro dočasné bydlení rodin, intervenční centrum a sociálně-aktivizační program pro rodiny. Mají také programy pro děti a mládež, konkrétně zaměřené na předčasné ukončení studia a mladé pachatele. Spolupracují s probační kanceláří s cílem resocializovat mladé pachatele. Kromě těchto dvou programů také pořádají vzdělávací programy ve školách. Pořádají workshopy pro děti a mládež na základních a středních školách, školení pro profesionály a učitele a dobrovolnické programy. Zaměstnanci jsou většinou sociální pracovníci se zkušenostmi s prací s mladými lidmi, ačkoliv jeden z nich zdůraznil, že je hudebník se zájmem o sociální práci a práci s mládeží a že se snaží získat zkušenosti.

Samotný klub Jižní pól funguje jako nízkoprahový program, což znamená, že účast je dobrovolná, anonymní a bezplatná. Do klubu chodí mladí lidé ve věku od 11 do 20 let, zatímco cílovou skupinou pro kontaktní práci na ulici jsou mladí ve věku 11 až 26 let. Jako klub zdůrazňují vzdělávací činnosti a začlenění mladých lidí do procesu zmocňování. Rovněž organizují každoroční komunitní akci s až 500 účastníky. Graffiti v okolí klubu má pro ně speciální důležitost. Vysvětlili, že graffiti v jižní části Prahy, kde působí, má pozoruhodnou tradici. Sociální pracovníci také sledují graffiti na povolených určených plochách. Pravidelně také zveřejňují fotografie nových graffiti na sociálních médiích. Samotný klub je otevřený čtyři dny v týdnu a tým také pracuje v terénu každý den. Dva sociální pracovníci zůstávají odpoledne v klubu, zatímco další dva jdou do terénu dělat terénní sociální práci. Působí rovněž v místní škole, kde pro studenty pořádají workshopy a během velké přestávky se věnují terénní sociální práci. Všechny tři tyto činnosti jsme měli příležitost vidět v praxi.

Po prezentaci jsme se rychle přemístili do školy. Bylo důležité nevynechat hodinovou velkou přestávku, kde bylo možné se setkat s mladými lidmi na odchodu ze školy. Přemýšleli jsme, jestli se vůbec někdo objeví před školou, vždyť byla zima, ale bylo nám řečeno, že škola všechny posílá ven, aby počkali na další vyučování, protože během velké přestávky se o ně nestará. Sociální pracovníci označili spolupráci s odborníkem na škole za vynikající. Řekli nám, že to byla klíčová osoba, která pochopila, čeho se snaží svou prací dosáhnout a že se s takovým porozuměním na jiné škole, kde dříve pracovali, nesetkali. Každé 3 až 4 měsíce se se školou setkávají, což umožňuje pravidelný kontakt se školním odborníkem. Na schůzkách procházejí plány práce v terénu, hodnotí svou dosavadní práci a diskutují o tom, jak je možné ji zlepšit.

Venku v terénu jsme se rozdělili do dvou týmů. Jeden tým odešel do nižších ročníků základní školy, zatímco druhý čekal na starší studenty. Měli jsme s sebou pár cirkusových rekvizit a frisbee.

Po zazvonění se studenti vyhrnuli ze školy. Bylo zřejmé, že sociální pracovníky již znali a důvěřovali jim, protože šli hned k nám. Mluvili jsme o různých věcech, především je zajímalo, odkud a proč jsme přijeli. Jeden z chlapců navázal intenzivní vztah a souhlasil s tím, že po otevření klubu odpoledne přijde. Po zazvonění jsme skončili a vyrazili jsme na oběd. Brzy po obědě se klub otevřel a pracovníci se vydali do terénu. Přišel také chlapec, se kterým jsme se setkali ve škole.

Práce v klubu byla uvolněná. Bylo zřejmé, že účastníci do klubu dochází pravidelně a cítí se tam dobře. Byli to většinou mladí chlapci, i když později přišli i někteří starší účastníci a jedna dívka. Sociální pracovnice s nimi navázala kontakt hlavně během stolních her, které dobře znala a dokázala se účastníkům přizpůsobit. I my používáme v naší práci stolní hry a držíme se zásady, že hru musíme znát dostatečně dobře, abychom se uměli přizpůsobit. Skupinka mladých hrála Fifa na playstation, jeden ze sociálních pracovníků hrál na kytaru, se kterým společně zpíval jeden z mladých účastníků.

Společně s týmem jsme šli do terénu a zjistili jsme, že chodívají po dlouhé trase, asi 12 km, během níž se snaží zapojovat mládež. Ale byla zima a venku bohužel nebylo moc mladých lidí. Mají pravidlo nezapojovat páry a větší skupiny. To se liší od našeho přístupu, my se snažíme zapojovat všechny, o kterých si myslíme, že je můžeme oslovit. Mluvili jsme o dalším aspektu našeho vlastního přístupu: dvojici účastníků oslovuje pouze jeden sociální pracovník, druhý zůstává v pozadí.

Pak jsme pokračovali přes park k sousední škole, kde nám sociální pracovník řekl, že často nacházejí použité jehly. V takových případech volají policii, která přijede jehly odstranit. Když jsme přešli park, vydali jsme se směrem k největšímu nákupnímu centru ve střední Evropě. Cestou jsme hovořili o tom, jak by mohli zlepšit svůj přístup ke kontaktní terénní práci. Navrhli jsme, že terénní sociální práce zaměřená na zapojování mládeže na tak velké ploše nemusí být nejúčinnějším způsobem, jak oslovit cílovou skupinu. Poukázali jsme také na to, že opravdu nedokážeme odhadnout, jaký byl účel jejich terénní sociální práce. Během jejich sociální práce v terénu se rovněž snaží oslovovat starší, které nemohou pozvat do klubu – navrhli jsme, že by mohlo být dobrým nápadem i pro ně zřídit mobilní zázemí. To by znamenalo první dvě hodiny terénní sociální práce trávit procházením po čtvrti a zapojovat mládež, aby se připojili k činnostem, které probíhají na určitém místě venku (na mobilním zázemí). Tímto způsobem by se činnosti více zaměřily na objektivní terénní sociální práci (streetwork) a méně na kontaktní práci (outreach). To by jim mohlo umožnit navázat hlubší a pravidelnější kontakty s mladými lidmi v dané oblasti. Byli by také lépe viditelní, kdyby nosili rozeznatelnou uniformu.

Naše cesta nás vedla z parku ke stanici metra, kterým jsme dojeli do nákupního centra. Vedení tohoto nákupního centra vyhradilo speciální prostor pro mladé, který si pronajala jedna česká hudební televizní stanice. Sociální pracovníci se dohodli s vedením, které jim dalo povolení tam působit. Když jsme dorazili, viděli jsme jen spoustu mladých lidí v místnosti plné videoher a arkádových her a hostesku u dveří, jejímž úkolem bylo všechny upozorňovat, že uvnitř je zakázáno jíst, pít a kouřit. Vedení TV stanice a nákupního centra bohužel neprojevilo příliš velký zájem o to, aby sociální pracovníci mohli organizovat činnosti oslovující mladé lidi tak, aby mohli dělat něco víc než jen řízenou diskusi. Doufáme, že vedení bude věnovat pozornost sociálním pracovníkům dříve, než nastanou vážné problémy. Tuto místnost vnímáme jako skvělou příležitost pro zapojení mládeže. Pobývá tam spousta mladých lidí, cítí se dobře, a přesto si jich nikdo nevšímá, i když jsou v nákupním středisku a ne ve venkovním veřejném prostoru. Přešli jsme k vedlejšímu vchodu, kde spousta mladých lidí kouřila cigarety. Oslovili jsme dva z nich a sociální pracovníci je angažovali, aby vyplnili dotazník o užívání alkoholu mezi mladými lidmi. Také jsme se jich zeptali na omamné látky a na to, které se obvykle konzumují na večírcích a oni uvedli syntetické látky a měkké drogy. Když jsme odešli, sociální pracovník jim řekl, aby je užívali odpovědně. Na zpáteční cestě do klubu jsme se zabývali závěrečným vyhodnocením naší návštěvy. Vyměnili jsme si dojmy a všichni jsme se rozešli spokojení, že jsme se něco nového dozvěděli.

Náš obecný dojem z Jižního pólu je, že jej řídí poměrně mladý a nezkušený tým, který se touží učit, zlepšovat a zkoušet nové přístupy. Protože jsou sami mladí, mají sklon upřednostňovat peer přístup k účastníkům. To jim v zásadě umožňuje vytvořit vztah, ale je mnohem obtížnější stanovit hranice. Také jsme zaznamenali nedostatek profesionální podpory ze strany nadřízených v organizaci. Uváděli, že jsou velmi přetíženi administrativními povinnostmi a nemohou najít čas na další vzdělávání a odbornou přípravu. Díky dalšímu školení v oblasti kontaktní terénní práce by se jim mohlo podařit vytvořit systém terénní práce, se kterým by efektivněji mohli oslovovat cílovou skupinu. Praxe spolupráce se školou na nás udělala velký dojem. Doufáme, že se nám podaří zavést podobnou praxi terénní práce během velkých přestávek, i když nás omezuje skutečnost, že velká přestávka v lublaňských školách obvykle trvá jen do 25 minut a studenti zůstávají uvnitř školy. S naší hlavní partnerskou školou se nesetkáváme častěji než v ČR, ale naše činnosti s mladými se odehrávají i během školního vyučování. Obecně existují rozdíly mezi Zavod Bob a Jižním pólem pramenící ze samotného základu. Naší původní specializací je práce s mládeží, všechno co děláme, je založeno na zmocňování a aktivizaci mladých lidí. Snažíme se je zahrnout do všech procesů, které probíhají v našem centru mládeže. Naproti tomu Jižní pól je specializován na sociální práci, řídí ho sociální pracovníci, kteří tráví více času jednotlivě s účastníky, a zaměřují se více na ohroženou mládež a jejich problémy. Kromě toho jsme malá

organizace, kde se navzájem dobře známe, zatímco Jižní pól je součástí mnohem větší organizace, což s sebou přináší rigidnější strukturu práce.

Naše návštěva v nás zanechala smíšené pocity. Jsme rádi, že nás tým přivítal s otevřenou náručí a byl ochoten nás začlenit do svého pravidelného pracovního procesu a podělit se s námi o informace. Získali jsme velmi cenný náhled na naše vlastní organizační postupy, přístupy v terénní práci a partnerství se školami. Rádi bychom s tímto týmem strávili ještě více času, zapojili je do našeho vlastního pracovního procesu a prozkoumali s nimi, co by mohli změnit na způsobu, jakým dělají terénní sociální práci tak, abychom našli něco, co by lépe vyhovovalo jejich organizaci, prostředí ve kterém pracují a především lépe vyhovovalo uživatelům služeb.